

Martin Andersen Nexø: *Brodermorderen*

(1926)

De laa og hade gravet sig godt ned. Halvandet Hundrede Skridt borte laa Fjenden og hade ogsaa gravet sig ned i Marken. Man kunde høre Stemmer derovre fra – et fremmed, syngende Tungemaal* – og Klang af Spader. Af og til kom en Spade op over Jordvolden derovre foran Løbegravene* og gjorde den en Smule højere.
5 Saa snart noget viste sig, skød man; og de derovre gjorde Sjøv med det, satte en Stormhat* paa en Bøsepipe* og lod den lige kigge op over Voldranden. Saa blev man ked af den Spas og sparede sit Krudt.

Forresten skete der ingenting; man var for nær inde paa Livet af hinanden.

Højt over Hoderne paa dem gik det løs. Rummet deroppe var en uhyre,
10 klirrende Glaskuppel; Projektiler i Hundreder tusender gik deres onde Vej i begge Retninger. Man saa ingenting til dem og mente at se dem alligevel, det føltes, som den hvidblaa Morgenluft var streget tæt ind, helt skraveret! De hade Bud langt bagude i begge Retninger og kom i Byger, der ledsagedes af dybe Jorddrøn.

Stille var der hernede trods Spærreilden*; og i hver enkelt var der saa sælsomt
15 tyst, som var han alene paa Jorden, kun Ansigt til Ansigt med sin egen Sjæl. Det var Stilheden før Stormen.

En dejlig Morgen var det – den skønneste nogen vidste om at sige. Og hvad Øjeblik det skulde være kunde det gaa løs, om et Minut maaske vilde det skorpe-
de, øde Terræn derude blive fyldt af levende Gru, Dødsskriget ville stige af tusend
20 Struber, Blodet stivne. Saadan steg Solen nu, rød og dampende, som fra Bunden af en frossen Brønd. En dejlig Morgen!

Man talte ikke til hinanden om det, talte overhodet ikke sammen. Stjaalent holdt man Øje med hinanden, som vilde hver enkelt gerne vide, hvad den anden tænkte – og hvordan han vel kunde ha det paa Bunden af sin Sjæl. De puslede,
25 hver for sig, med ligegyldige Ting.

Landstormmand* Holz hade holdt Morgenvask og stod og tørrede sig i sin Vesteryg. Han var kommet herud i forreste Linje i Nat, kravlende paa alle fire sammen med halvandet Hundrede andre – for at udfylde Huller; Tøjet var endnu en Skorpe efter Kravleturen gennem det opæltede Jordsmon*.

30 Hvad han skulde her, forstod han ikke, for han hørte jo til Landstormen og kunde efter Loven kun anvendes til Hjemmetjeneste. Alligevel var han blevet kommanderet ud sammen med de andre Landstormfolk – først til at forrette Arbejde bag Fronten. Og Skridt for Skridt var de saa blevet skubbet frem gennem

Kamplinjen, til de nu befandt sig i forreste Række. Naa, men det maatte de Overordnede om! han var Menig og gjorde, hvad der blev ham befalet – for de var jo de stærkeste. Kommanderede de ham til at springe op af Graven og storme over mod den fjendtlige Linje – han skulde nok gøre det, skønt det var den visse Død og slet ingen Nytte til. Ja om de saa forlangte, at han skulde svælge en Haandgranat og selv bringe den til at eksplodere – han sku nok udføre det. De ku gøre med ham hvad de vilde, ku de! For de var hans Overordnede, og det var hans Pligt at adlyde dem. Men de sku bare ikke komme og forlange af ham, at han skulde skyde; det maatte de for deres egen skyld helst la være med, for saa var de uden for Loven. Han var Landstormmand, og det var hans Pligt for Loven at værne det derhjemme
10 og holde Orden paa den indre Front; herude hade han ikke noget at skaffe!

Der sad en lille Spejlstump kittet* ind i Skyttegravens Væg; der hade han gerne nettet sig lidt. Men der stod allerede saa mange opstillede – og ventede paa deres Tur til at komme til, at det hade lang-evige Udsigter. Saa gik han hen til den dybeste Ende af Graven og bøjede sig ned over Pølen, en flad Brønd hvor Fugti-
15 heden kunde sive hen; den stod fuld af levret* Væske – Lervand og Blod. Men han saa den blaa Himmel i Væsken, og den veg kun for at vise ham hans eget Ansigt med det røde Fuldskæg.

Ja ja, en Stadskar!* hade han altid gaaet for at være, naar han selv skulde sige det; og skønt han var mod de halvhundrede, kunde han holde Stillingen endnu.
20 Det var vel nok ham, der kom og tog Sognefogdens* Datter derhjemme, snuppede hende væk lige for Næsen af alle de Unge! Hun gik dér og vragede og trak paa Næsen – ingen af dem var god nok til hende. Nej, for hun vilde ha en Rød, vilde hun! og saa var'et jo, at han kom hjem fra Staden med de ny Tanker – eller var'et hans røde Fuldskæg, hun forsaå sig paa? Holz maatte le ad sin egen Vittighed.
25 Nej, en Stadskone var hun; nu var der gaaet fire Aar, og han hade ikke fortrudt det. Og nu skulde han kasse dø – fra hende og Lille Lise? Det fik nu være med det som det kunde; men skyde, det skulde ingen Djævel faa ham til! For det hade han ikke behov! Han skulde ikke have noget af at slaa Folk ihjæl, der kasse hade Kone derhjemme – og en lille straalende Tingest, som trak en i Skægget og sae Vov vov!
30 Saadan en lille Sprutsstjerne, der rev "Bladet" itu, inden man hade læst det – og alligevel ikke var til at blie gal paa!

Hvorfor fik man forresten aldrig Bladet, skønt Konen sendte og sendte i det uendelige? Spytslikkerorganerne, de kom godt nok igennem! Man maatte ikke tænke selv, det var Sagen. Men nu ku de jo vente – kasse fik de snart Nyt at se!
35 Ham skulde de ikke faa til at skyde, det kunde de be Fanden tage sig paa! Han var Landstormmand og hade ingen Forpligtelse til at ligge herude – og de andre Landstormfolk, Kammeraterne, var ligedan til Sinds. Nu ku man jo bare vente og se!

Lille Lise – hun kunde vel snakke rent nu? Nu var hun jo nok ved at blive klædt paa, for den var straks seks. Sjøv hade det været, om man lige kunde ha sat Næsen paa Ruden og sagt bøh!

Landstormmand Holz var faldet i Tanker over Polen, i dens blodblandede tykke Væske drog de skønneste Syner forbi. Han blev vækket ved et skarpt Kommandoraab, smed forskrækket Kammen fra sig og løb til sin Post.

Øvre paa den anden Side var der Uro. Bylter – Sække kunde det ligne i den tindrende Morgendis – kom i et Sæt op af Graven derovre og faldt ned uden for Brystværnet*, laa der lidt og arbejdede sig saa langsomt fremad. Og med ét sprang Mænd op bag Sækkene og stormede herover ad, raabende og vinkende bagud til Kammeraterne.

Og pludselig brast Stilheden, en Mine sprang derude paa den smalle Strimmel Ingenmandsland, Skikkelser fløj i Luften og væltede rundt mellem hinanden. Røg rullede sig ud over Landstrimlen* og blev hængende lidt oppe over Jorden, saa man kun saa Benene af de Fremstormende.

I Graven til begge Sider for Holz skreg de og hade travlt. Han kiggede ikke til Siden men vidste alligevel paa sig, at Kammeraterne fra i Nat, de andre Landstormmænd, kæmpede med. Det hade bare været store Ord! Underligt forresten, at han fik Lov at staa i Fred for Officererne – men han var jo i sin gode Ret!

Han stod paa sin anviste Post lidt hævet over Gravens Søl*, saa han lige kunde se ud gennem Hakket i Jordvolden; Geværet hade han mellem Hænderne, men han skød ikke. "Det er én ikke forpligtet til," gentog noget monotont inden i ham. Derinde i ham sov forøvrigt det hele, han følte hverken Vrede mod nogen eller Angst paa egne Vegne, der var lukket af for alting bagud. Hans Tanke var ved dem derude, Øjnene fulgte bekymret de enkelte Fremstormende, det rykkede i ham, naar de faldt, rejste sig for at løbe et Par Skridt, faldt og blev liggende. Der var noget i det, han ikke kunde faa i sit Hode, han følte Tilskyndelse til at raabe advarende til dem.

Der var endnu ingen naaet over den smalle Strimmel Land mellem Linjerne, de faldt, inden de kom saa vidt. Men der kom stadig ny bag dem og ny igen, og det saa ud, som de med Glæde lod sig skyde ned, blot de naaede at faa smidt en Haandgranat her ned i Graven først. Hvergang det lykkedes, hørte han Skrig og Jammer omkring sig. "Bare én kunde være saa heldig at faa en Splint med," tænkte han, – "saa fik det da en Ende."

Og i det samme følte han et Slag mellem Skuldrene og faldt ned fra Forhøjningen, ned i Solet; han lukkede Øjnene og smilede stille – nu hade det naaet ham! Men saa høre han nogen grine ondt ved Siden af sig og tumlede paa Benene, bag ham stod en Officer med hævet Revolver: "Skyd for Satan, Mand! Er De faldet i Søvn?"

"Jeg er Landstormmand," mumlede Holz stædigt. Officeren rettede Revolveren mod hans ene Øje. "Kan De se, De kommer i Gang," sagde han lavt, hans Stemme lod høres: "En – to –"

Holz indsaa med ét lysende klart, at det slet ikke var den Ting at han var Landstormmand, det drejede sig om her. Det var jo saa ligegyldigt. Og det det kom an paa, ja det kunde det vist ikke nytte at ville prøve paa at forklare noget Menneske. Han saa tungt paa Officeren, saa løftede han sit Gevær og lagde an. "De sigter jo altfor højt, Menneske!" skreg Officeren og rettede på ham med haard Haand.

Holz skød – lige ind i en stor Skikkelse, der kom stormende frem, knap halvhundrede Skridt fra ham. Manden favnede saa underlig ud, som vilde han tage Alverden i sine mægtige Arme, han stirrede paa Holz, drejede sig en Gang rundt om sig selv og faldt ned paa sit Ansigt. Holz fangede hans Udtryk, idet han faldt, og følte et Stød i det ene Øre. "Nu gik der noget itu inden i Hodet paa én," tænkte han ved sig selv.

Igen fik han et Dunk i Ryggen: "Skyd for den lede Ulykke!"

Han lukkede Øjnene og skød, aabnede dem og lukkede dem straks igen for ikke at se noget. Ansigtet fortrak sig ved Bevægelsen, det saa ud, som græd han med tørre Øjne. Ude over Marken sprang Væsner i Morgendisen, krummede sig sammen og sprang op igen; underligt virkede det. Som blev der sprunget Buk derinde i den hvide Røg.

Holz saa det uden at se. Men et saa han med hele sit Sind – den store Mand, som laa paa sit Ansigt derhenne mellem Gravene. "Du maa op og hjælpe ham," tænkte han og arbejdede sig op af Dækningen; nogen greb ham om Benene og slængte ham ned i Graven igen. "Svært, saa han med ét bliver paagaende," hørte han en Stemme sige. "Men du skal nok faa din Lyst styret, gamle Ven, vent bare til der piftes til Storm!"

Han rejste sig fortumlet og indtog sin Plads uden at se paa nogen, kun optaget af det ene – Manden! Han laa der endnu, paa Maven som før. Men han hade drejet Ansigtet opad! Og nu stirrede han herover ad – ja, dér! Han rettede Blikket lige paa Landstormmand Holz!

Saa stilnede det af, der rykkede ikke flere frem. De der kunde krøb tilbage fladt henad Jorden og lod sig dumpe ned i Graven derovre.

Soldaterne eftersaa deres Geværer og tørrede Sveden af Panden; de hade et Øjebliks Pusterum. Derpaa blev de Faldne hevet ud over Brystværnet, begravede dem kunde der ikke være Tale om; saa snart man stak Hodet op over Randen, straks var en Kugle der. De derovre frygtede nok et Modangreb, men dertil var man for medtagne.

De Saarede blev behandlet henne i den ene Drejning af Graven, hvor der var

en Smule Overdækning. Derhen hade man ogsaa bragt Landstormmanden, han hade et Reb om Benet. Hans Løjtnant kom hen og spurgte, hvad det skulde til.

"Ellers kravler han op af Dækningen," sae de, "han vil ud til en af de faldne Fjender."

5 Løjtnanten lod dem tage Rebet af ham og førte ham hen til hans Stilling. "Naa, hvad er der saa at se?" spurgte han venligt.

"Han har Ansigtet opad," sagde Holz klagende.

"Ansigtet opad – ja, det er der adskillige, der har, i denne skønne Morgen. Misund dem hellere, Mand; de ser nu skønnere Ting end vi."

10 "Ja men han faldt paa Maven!" Der gik en Kuldegysning gennem Landstormmanden.

Løjtnanten greb ham i Skuldrene og stirrede ham ind i Øjnene. "Er De blevet gal, Menneske? De vil da vel ikke gøre Tolstoyske Studier over Døden?"

"Det er jo min Broder," sagde Holz stille og saa tungt paa sin Officer.

15 Det gav et Ryk i Løjtnanten; han stirrede paa Landstormmanden med et Udtryk, som lyttede han fremdeles til det sagte; Medynk og spørgende Tvivl kom og gik i hans Øjne. Saa vendte han sig til de andre.

"Er der nogen af jer, der ved, hvor denne Mand er fra?" spurgte han. "Er han Elsasser?"

20 Nej, han var da fra Schwarzwald, mente de. Oppe fra Höllenthal vel – de lo som over en god Vittighed.

"Men saa er det jo noget Pærevrøvl," sagde Løjtnanten og skubbede ham ærgerlig fra sig. "Se De nu hellere at faa Deres Patronhylstre pillet op; de ligger jo og bliver traadt ned i Mudderet."

25 Landstormmanden stod uden at røre sig – dump i Udtrykket. "Naa, bliver det snart til noget med Dem, Mand?" han fik et Puf.

"Hr. Løjtnant, maa jeg – maa jeg ikke synge en Sang for ham derude først?"

"En Sang? Jeg tror Fanden plager Dem, Holz, vil De til at synge Salmer! Naa, ja i Guds Navn da – hvis det kan trøste Dem."

30 Landstormmanden begyndte at synge, men Løjtnanten fór ind paa ham som en Besat. "Vil De dog tie stille Mand; jeg tror De er blevet spiltosset!" skreg han helt ude af sig selv. "Tror De, vi kan bruge den Slags Viser her?"

Men Landstormmanden lod sig ikke forstyrre af noget mere. Hans Stemme klang roligt og højtideligt, uanfægtet af Latter og Raaben fra Kammeraterne, der hade slaadt Kreds om ham, og uanfægtet af, at hans Foresatte sprang omkring i Graven som en Vild, der danser Krigsdans – med Fingrene i Ørerne. "Før ham ned i Kassematten*," skreg Løjtnanten ude af sig selv. "Han er jo bleven forrykt!"

Landstormmand Holz lod sig rolig binde og bringe ned i det bombesikre Rum; han sang, mens de tumlede med ham, Vers for Vers af Internationale*. Hans

Udtryk var forunderlig grebet; Kammeraterne, der listede ned og saa til ham, syntes han lignede en af de hellige Martyrer.

Hele Dagen klang det op til dem dernede fra, stille og gribende: *Rejs jer, Fordømte her paa Jorden!* Det var næsten ikke til at nære sig for denne underlige Stemme. Officererne bandte og svor. "Kan I da ikke faa stoppet Munden paa det betændte Menneske?" skældte de.

Om Natten blev den gale Landstormmand ført tilbage gennem Linjerne, ind bag Fronten; og derfra blev han nogle Dage efter med en Transport af Saarede og Fanger bragt hjem til Moderlandet. Han blev anbragt i en af de store Anstalter for dem, Krigen havde sprængt.

tungemaal: sprog

løbegrav: gravet gang, som man som soldat kan bevæge sig gennem uden at blive beskudt

stormhat: stålhelmet med en skygge, der beskytter ansigtet

bøssepipe: geværløb

spærreild: koncentreret beskydning eller bombardement

landstormmand: en slags reservesoldat eller hjemmeværnssoldat, som ikke er trænet til at være ved fronten eller er for gammel til det.

jordsmon: jord

kittet ind i: sat fast i

levret: storknet

stadskarl: mand, der ser godt ud

sognefoged: person, som fungerede som politimesterens hjælper, i landdistrikter

brystværn: dækningsvold af jord og/eller sandsække

landstrimmel: lang, smal landstrækning

søle: beskidt og smattet blanding af jord

kassemat: særlig beskyttet, ofte hvælvet, rum i et fæstningsværk, beregnet til opbevaring af våben og ammunition og til opholdssted for mennesker i tilfælde af belejring

forrykt: skør

Internationale: berømt socialistisk sang